

Twee forse exemplaren in Elst. De volwassen kroon is dan breed kegelvormig.

Jonge bomen van *Alnus x spaethii* 'Spaeth' hebben nog een smalle kroon. Kort langs de straat hinderen ze toch het verkeer niet.

Het afhangende, matglanzende, frisgroene blad is een beetje leerachtig. De bloeiwijzen voor volgend jaar worden al in augustus gevormd.

Foto's: PPO, sector Bomen

De bast van een volgroeide *Alnus x spaethii* 'Spaeth'.

Alnus x spaethii 'Spaeth' is een boom die ruimte nodig heeft om volledig tot zijn recht te komen.

Alnus x spaethii 'Spaeth' wil de ruimte

Onder groenvoorzieners is *Alnus x spaethii* 'Spaeth' een populaire boom. Hij staat dan ook op nummer 4 in de Straatbomen Top Twintig. Door te letten op de fijne kneepjes van het gebruik, kan deze boom nog beter tot zijn recht komen.

Weinig problemen en gemakkelijk in onderhoud. Dat zijn de belangrijkste steekwoorden voor *Alnus x spaethii* 'Spaeth'. Dat geldt ook in de openbare ruimte, want net als alle elzen is deze elz een stikstofbinder. En die stikstof zorgt ervoor dat hij ook met arme standplaatsen nog goed uit de voeten kan.

Van goede komaf

Alnus x spaethii is ontstaan uit een kruising tussen *A. japonica* (Japanse elz) en *A. subcordata* (Kaukasische elz). Ludwig Späth, een beroemde Berlijnse boomkweker, heeft deze hybride in 1894 gewonnen, en zijn naam aan de boom gegeven. Met recht mag daarmee worden gesteld dat het een boom is van goede komaf. Späth Baumschulen bracht de plant in 1908 in de handel. Omdat een hybride niet soortecht uit zaad terugkomt, wordt deze altijd vegeta-

tief vermeerderd (zie kader). Daarom is aan de gekweekte kloon *Alnus x spaethii* de cultivarnaam 'Spaeth' toegevoegd. Het bloed van de ouders is in de hybride goed herkenbaar. 'Spaeth' groeit net als de Japanse elz bij voorkeur op drogere standplaatsen. Ook het blad lijkt op dat van *A. japonica*, maar het is groter en de ontluikende bladeren zijn roodbruin. Dat laatste heeft hij weer van *A. subcordata*. Dendrologen kijken voor identificatie naar de onderzijde van het blad. Daar zijn bij 'Spaeth' kleine haartjes te zien, wat ook een kenmerk is van de Kaukasische elz. Interessanter voor de gebruiker is dat 'Spaeth' beter bestand is tegen ons klimaat dan de Japanse ouder, en zelfs zeewind kan verdragen.

Brede kroon

Onder ideale milieuecondities groeit *Alnus x spaethii* 'Spaeth' makkelijk 1 m per jaar

en ontwikkelt zich dus in een betrekkelijk beperkt aantal jaren tot een boom van 15 à 20 m hoog. De kroon is in de jeugdfase smal kegelvormig, maar groeit later uit tot een regelmatige, brede kegelvorm. De stam is recht en gaat als doorgaande harttak door tot boven in de kroon. De sierwaarde zit hem vooral in de mannelijke bloeiwijzen en het lange blad. De mannelijke hangende katjes worden zeer lang, wel 10-15 cm, wat soms belangstelling van bloemisten opwekt. De bloei-periode valt vroeg, al in januari-februari. Het lange, enkelvoudige blad (5-16 cm lang, 3-6 cm breed) is afhangend, matglanzend, fris groen en een beetje leerachtig. De jonge scheuten hebben blad dat purper getint is langs de nerven. Ludwig Späth was zelf het meest enthousiast over de paarsrode herfstkleur. Maar onder Nederlandse omstandigheden ontstaat deze herfstkleur zelden.

Ook voor kustgemeenten

Voor aanplant in plantsoenen en langs bredere wegen en lanen is *Alnus x spaethii* 'Spaeth' al bij vele gemeenten populair. Het is een boom die goed strooizout verdraagt en die bestand is tegen harde

wind, zelfs zeewind. Groenvoorzieners uit kustgemeenten zeggen dat zij zelden bladverbranding, scheefgroeien of takbreuk zien. Het is ook een van de gezondste bomen in het straatbomensortiment. Omdat 'Spaeth' eerst smal omhoog groeit en pas later een bredere kroon krijgt, kan hij kort aan de weg gezet worden. Verharding kan hij goed verdragen ofschoon een ruime boomspiegel de voorkeur geniet. Opdrukken van de verharding behoort namelijk tot de mogelijkheid. De boom is geschikt voor een vrij breed pH-traject, waardoor hij zowel op zand, veen als klei succesvol kan worden gebruikt, als de bodem maar niet te nat is. Begeleidingssnoei is alleen nodig tot de juiste stamhoogte is bereikt. In de kroon vraagt de boom geen onderhoud. *Alnus x spaethii* 'Spaeth' vormt nagenoeg geen dood hout, mits hij voldoende ruimte heeft om uit te groeien. Ook maakt de boom geen opslag aan de voet. Doordat hij op eigen wortel staat, is er geen entplaats en dus geen kans op onverenigbaarheid. Zowel in de productie als in het gebruik is het een boom zonder noemenswaardige plagen en ziek-

ten. Daardoor zijn tijdens de teelt geen gewasbeschermingsmiddelen nodig. Ook het elzenhaantje vindt de boom onaantrekkelijk. *Alnus x spaethii* 'Spaeth' is volledig winterhard. Gedurende de teelt en op enkele plaatsen landinwaarts zijn wel eens bastscheuren geconstateerd op de zuidzijde van de stam. In de kustprovincies is dit euvel onbekend. Bastscheuren komen alleen in bomen voor op te natte standplaatsen; de scheuren overgroeien slecht.

Grootte niet onderschatten

Iets negatiefs opmerken over deze boom valt niet mee. Misschien dat de boom in smalle straten snel te breed wordt. Ook de schaduw is onder oudere bomen dieper dan bij de meeste andere boomsoorten, wat voor aangrenzende woonruimte al snel te veel is. Tevens kan de boom tijdelijk overmatig stuifmeel produceren. Op parkeerplaatsen komt dat dan op auto's terecht. Mensen die overgevoelig zijn voor pollen hebben over het algemeen minder last van het stuifmeel van elzen dan bijvoorbeeld van grassen of berken. In hoeverre deze specifieke hybride bijdraagt tot allergene reacties is onbekend. ■

Bomen met zorg afleveren

Leveren gebeurt vanaf de maat 16-18/18-20 cm met draadkluit. Dat geeft minder uitval en een snellere doorgroei. Om hier maximaal van te profiteren, moet de afnemer wel zorgen dat de kluit vóór het planten, maar ook erna, niet uitdroogt. Tijdens het laden en lossen en gedurende het transport moeten de bomen voorzichtig behandeld worden. De takken laten zich moeilijk opbinden. De losse takken breken makkelijk. Eenmaal geplant komt takbreuk door wind zelden voor. Direct na het planten dienen de lange takken tot de helft te worden ingenomen.

Afleggen of stekken

Alnus x spaethii 'Spaeth' wordt op eigen wortel gekweekt. De vegetatieve vermeerdering vindt vooral plaats door afleggen. Sommige boomsoorten leveren soms afleggers op met een eenzijdige beworteling maar dat is nooit het geval bij *Alnus x spaethii* 'Spaeth'. Mede hierdoor zijn de bomen op de uiteindelijke standplaats zeer windvast. Een andere vermeerderingsmethode is zomerstekken. De opkweek tot leverbare boom duurt echter een jaar langer. Bovendien heeft de kweker voor het stekken een kas nodig. Een probleem is dat ook na een mooie beworteling van de stekken, alle knoppen verdrogen. Door bij te mesten groeien de stekken wel meteen door. Om kwaliteitsbomen te kweken zijn ruime plantafstanden in en tussen de rijen nodig. Jonge bomen groeien opvallend snel en maken veel zijtakken. Bij te krappe afstanden sterven de onderste takken als gevolg van lichtgebrek en ontstaan langgerekte, slappe bomen met een niet juiste lengte-dikteverhouding. Een goede verhouding is 1:35 wat betekent dat een boom in de maat 14-16 een maximale lengte heeft van 2,9 tot 5,6 m (35x de stamomtrek op 1 m hoogte boven de wortelhals). Voor een goedvertakt wortelgestel moeten elzen minimaal eens per drie jaar worden verplant. Aan een volle, niet te langgerekte kroon zonder dood hout, en een goedvertakt wortelgestel herkent de afnemer een vakkundig opgekweekte boom.

Kort

Indien de boom de ruimte krijgt, bijvoorbeeld in een middenberm of plantstrook, op een kruispunt of in een straat of laan met voldoende breedte, is *Alnus x spaethii* 'Spaeth' een aanwinst voor het straatbeeld. Vanwege de grote windvastheid zou de soort vaker gebruikt kunnen worden, ook in industriegebieden en voor hoofdassen van bedrijventerreinen. Door de grote groei-kracht geeft deze boom aan zijn omgeving al snel een groen karakter.

<p>Gerrit Schalk en Marc Ravesloot</p> <p>G. Schalk is specialist laan- en sierbomen bij Naktuinbouw, Raamsdonksveer, T (0162) 51 14 00</p> <p>M.B.M. Ravesloot is Senior Wetenschappelijk Onderzoeker Teelt, Gewas en Kwaliteit bij PPO, sector Bomen, Boskoop, T (0172) 23 67 45</p>	
---	---